

Sanna Jattu
Koulutussuunnittelija
Nuori kirkko ry

Ilmiötyöskentelyt rippikoulussa

Kohti merkityksellistä oppimista ja osallisuutta rippikoulussa

Uusi rippikoulusuunnitelma kutsuu toteuttamaan rippikoulua sellaisella tavalla, jossa nuoret voivat vaikuttaa rippikoulun kokonaisuuteen. Osallisuuden lisäksi uuden rippikoulusuunnitelman mukaan ilon, pyhyiden ja turvallisuuden kokemuksilla on itseisarvo rippikoulussa. Oppimisessa tavoitellaan merkityksellisyyttä, olennaisten kytkösten rakentamista nuorten elämän ja uskon näkökulmien välille.

Toisinaan rippikoulun haasteena on, miten onnistua punomaan sellaisia sidoksia, jotka liittävät kristinuskon ja kristittyinä elämisen keskeiset teemat nuorten elämään. Osallisuuden näkökulmasta haasteet kohdistuvat muun muassa siihen, millä tavoin antaa nuorille aidosti tilaa vaikuttaa siihen, mitä ja miten rippikoulussa opitaan.

Jos rippikoulussa oppimisen päämääränä on nielaista opetettavat asiat sellaisenaan tai saada käytyä läpi kaikki kristinuskoon ja oppiin liittyvät asiat, nuorten oppiminen jää todennäköisesti pinnalliseksi ja nopeasti haihtuvaksi. Nuorten kyky toistaa rippikouluohjaajilta kuultuja kiteytyksiä kristillisestä opista ei tarkoita, että nuorten mieleen olisi syntynyt sidoksia noiden opinkohtien ja heidän elämäntodellisuutensa välille. Nuorten mielen mukainen puuhailu ja hyvä tunnelma eivät nekään pelkästään varmista, että merkityksellistä oppimista tapahtuisi.

Rippikoulu varustaa nuorta elämään kristittyinä silloin, kun kristinuskon keskeisiä sisältöjä pureskellaan yhdessä toisten rippikoululaisten, isosten ja ohjaajien kanssa suhteessa aikaisemmin opittuun ja tiedettyyn. Oppiminen on tällöin yhteyksien rakentamista aikaisempien tietojen ja kokemusten sekä kristinuskoon liittyvien asioiden välille yhdessä toisten kanssa. Liitokset arkeen vahvistavat motivaatiota ja helpottavat opitun siirtämistä elämän eri yhteyksiin myös rippikoulun jälkeen. Oma paikka rippikoulun kokonaisuudessa ja mahdollisuus vaikuttaa viestittävät, että seurakunta ja kirkko ovat yhteisö, jossa jokaista tarvitaan.

Rippikoulu on kokonaisuus, jossa opitaan paljon myös silloin, kun ei erikseen ole kokoonnuttu oppimistilanteisiin. Vaikka rippikoulussa opitaan paljon myös varsinaisten oppimiskokonaisuuksien ulkopuolella, tavoitteellisten oppimistilanteiden suunnitteleminen ja toteuttaminen yhdessä nuorten kanssa vahvistaa sekä merkityksellistä oppimista että osallisuutta.

Ilmiötyöskentelyiden tuntomerkit

Siltä nuorten arjen kokemusten ja aikaisemman tiedon sekä kristinuskon sisältöjen välille voi etsiä ilmiöihin perustuvasta lähestymistavasta. Ilmiöpohjaisuus tai -lähtöisyys yhdistää sateenvarjon lailla monia oppijan aktiivisuutta ja toiminnallisuutta sekä konstruktivistista oppimiskäsitystä korostavia lähestymistapoja. Nuoret työskentelevät itse sovittaakseen uusia kokemuksia ja tietoja aikaisempiin tietorakenteisiinsa. Nuoret ovat lisäksi vaikuttamassa siihen, millaisten kysymysten äärellä työskennellään ja millä tavoin.

Ilmiötyöskentelystä sanotaan toisinaan, että se on yksi tapa suunnitella ja toteuttaa opetusta ja opiskelua. Ilmiötyöskentelylle ei kuitenkaan löydy selkeää reseptiä tai ainuttakaan oikeaa toteutustapaa. Ilmiötyöskentelyä voi organisoida monin tavoin. Ilmiötyöskentelyä kuitenkin yhdistävät tietyt periaatteet ja tuntomerkit, joita kuvataan seuraavassa peilaten rippikoulua koulumaailmaan. Kouluissa ilmiöiden kautta työskenteleminen on yksi tapa toteuttaa monialaisia oppimiskokonaisuuksia ja eheyttämistä.

Rippikoulujen ilmiötyöskentelyissä on paljon yhteistä perus- ja lukio-opetuksen ilmiöpohjaisen tai -lähtöisen oppimisen kanssa. Ilmiötyöskentelyissä ollaan todellisen elämän ilmiöiden äärellä sekä koulussa että rippikoulussa. Arjen todellisuus vahvistaa työskentelyn merkityksellisyyttä. Samoin pyrkimys siihen, että nuorilla on aito mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa oppimiseensa, on tuttua niin koulussa kuin rippikoulussa. Nuoret ovat oman oppimisensa omistajia ja toimijoita, eivät pelkästään vastaanottajia.

Kun koulussa on monesti luontevaa puhua ilmiöiden yhteydessä tutkimisesta, rippikouluun paremmin sopiva sana voisi olla ihmettely, jota sitäkin toisinaan käytetään ilmiöoppimisen yhteydessä myös laajemmin. Uskon kysymysten äärellä ei rippikoulussa tarvita akateemisen tutkimisen toimintatapoja ja työskentelyotetta. Sen sijaan nuorten innostuksesta ja uteliaisuudesta nousevat omat kysymykset ovat maaperä, josta ihmettely ja tiedon kerääminen kasvavat. Ihmettelykysymyksiin etsitään pienryhmissä näkökulmia ja vastauksia, jotka työskentelyn lopussa kootaan yhteen.

Kun kouluissa ilmiöpohjaisen työskentelyn kautta ylitetään eri oppiaineiden raja-aitoja, rippikoulun ilmiötyöskentelyissä korostuu kokonaisvaltaisuus. Nuoren elämä, ympäröivä maailma ja kirkon oppi ovat kokonaisuus, jota tarkastellaan eri näkökulmista. Rajoja voidaan ylittää sisältöjen lisäksi esimerkiksi oppimisympäristön kautta lähtemällä ulos luokasta tai seurakunnan tilasta. Kokonaisvaltaisuus vahvistuu myös silloin, kun oppimiseen osallistuva yhteisö ei rajaudu yksittäiseen rippikouluryhmään, vaan mukana voivat olla toiset rippikoulut, kansainväliset yhteydet tai ulkopuoliset asiantuntijat.

Ilmiölähtöiseen oppimiseen liittyvää dokumentointia ei tarvita rippikoulussa arvosanojen antamisen tueksi samaa tapaan kuin koulussa. Prosessin ja opitun näkyväksi tekeminen selkiyttää kuitenkin oppimista ja auttaa arvioimaan näkemysten muuttumista ja tavoitteiden saavuttamista yhdessä nuorten kanssa. Ihmettelykysymysten, löydetyn tiedon ja kiteytettyjen näkökulmien kirjaaminen jäsentää yhteistä työskentelyä ja pitää erilaisilla tavoilla hahmottavat nuoret mukana yhteisessä oppimisessa.

Rippikoulujen ilmiötyöskentelyissä korostuu yhteisöllisyys. Oppiminen on yhteisöllistä uuden tiedon rakentamista, jossa aikuiset ja nuoret toimivat yhdessä koko työskentelyn ajan. Sisäinen motivaatio vahvistuu yhteenkuuluvuuden kautta. Hengellisen elämän hoitamiseen liittyvän tavoitteen kannalta spiritualiteetti kuuluu osaksi ilmiötyöskentelyjä rippikoulussa. Rukous- ja jumalanpalveluselämä sidotaan ilmiöön ajallisesti ja tai sisällöllisesti. Myös yhteinen rukous suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä.

Ilmiöt rippikoulussa

Toisinaan ilmiöpohjaiseen oppimiseen liitetään ajatus siitä, että lähtökohtana olevan ilmiön tulee olla konkreettinen. Luonnontieteiden opetuksessa tästä periaatteesta on helppoa lähteä liikkeelle esimerkiksi veden suhteen. Rippikoulussa ollaan usein abstraktien ja tuonpuoleisten asioiden äärellä. Kouluopetuksessakaan ilmiön konkreettisuutta ei pidetä ainoana kriteerinä. Ilmiö voi olla myös abstrakti, vaikka sitä lähestytään konkreettisesti. Rippikoulun ilmiöpohjaisuutta voi tarkastella myös suhteessa Immanuel Kantin käsitykseen siitä, että ilmiön takana on aina jokin ”mysteeri”, joka avautuu havaitsijalle ainoastaan epäsuorasti ilmiöiden kautta.

Rippikoulussa oppimisen keskiöön valitaan yhdessä nuorten kanssa sellaisia ilmiöitä, jotka liittyvät aidosti nuorten elämään. Nuorten uteliaisuus kumppanina ilmiöksi voidaan poimia vaikkapa ongelma, yhteinen ilon aihe, aistein havaittava asia tai käsitemaailmaan kuuluva abstraktio. Ilmiöitä voi etsiä esimerkiksi kysymällä, miksi tätä tehdään. Miksi luemme Raamattua? Miksi käymme ehtoollisella?

Rippikoulussa ilmiönä voisi olla vaikkapa usko, luottamus, Jumala, rakkaus tai rukous. Oikeastaan kaikkia rippikoulun oppimissisältöjä voi lähestyä ilmiöiden kautta. Ilmiöt tuovat nuorten elämän kokemukset ja kysymykset yhteen kristinuskon ja kristittyinä elämisen keskeisten oppien, periaatteiden ja käsitteiden kanssa. Sopiva ilmiö voi olla yhden työskentelyn tai intensiivijakson päivän mittainen tai se voi kattaa pidemmän osan rippikoulusta.

Nuoret vaikuttamassa

Katekismus, rippikoulusuunnitelma ja paikallisen seurakunnan painotukset luovat raameja sille kentälle, jolla ilmiöitä valitaan. Ilmiöiden valinnan lähtökohtana voi olla nuorten näkemykset siitä, millaiset ilmiöt heitä kiinnostavat kristinuskossa rippikoulun aikana. Samalla ohjaajille jäsentyy

käsitys siitä, mihin kaikkiin yhteisöihin ja kertomuksiin nuoret kuuluvat ympäröivässä maailmassa. Nuoret voivat vaikuttaa ilmiötyöskentelyissä myös silloin, kun ohjaajat valitsevat ilmiön valmiiksi. Tällöin nuoret sanoittavat ihmettelykysymyksiä, joiden kautta he osallistuvat ilmiön sisältöjen valintaan ja rajaukseen. Myös isokset voidaan ottaa mukaan valitsemaan ilmiötä ja esittämään ihmettelykysymyksiä.

Vaikka nuorilla on tilaa vaikuttaa, valintojen kentän rajat piirtyvät suhteessa siihen, että ollaan rippikoulussa, jonka tavoitteet on määritelty. Nuoret eivät voi valita ilmiötä tai sen tarkastelun näkökumia itsenäisesti ilman rippikouluopettajien ohjausta. Pedagogisen ja teologisen asiantuntemuksen avulla oppimisen kohde muotoillaan yhtä aikaa sopivan kattavaksi, tarpeeksi rajatuksi ja merkitykselliseksi myös rippikoulun sisältöjen kannalta. Ohjaajien tehtävään kuuluu myös sanoittaa oppimiseen liittyviä tavoitteita ja kytkeä ne rippikoulusuunnitelmaan. Kun rippikoulun oppimista jäsennetään ilmiöiden kautta, nuorten oma aktiivisuus, vuorovaikutus ja yhteisöllisyys ovat ratkaisevia oppimisen kannalta. Ilmiön ja sen tarkastelunäkökulmien lisäksi nuoret otetaan mukaan oppimisprosessin suunnitteluun eli pohtimaan, miten tämä asia opitaan. Samaa ilmiötä voidaan tarkastella erilaisin työskentelytavoin ja eri näkökulmista. Isosten ideat ja näkökulmat on viisasta hyödyntää pohdittaessa työskentelyjä. Oppimisessa voidaan käyttää vaihtelevasti erilaisia oppimisympäristöjä, aineistoja ja tukimateriaaleja. Nuoret voivat kerätä havaintoja, hankkia ja jäsentää tietoa sekä tehdä johtopäätöksiä ja tuotoksia. Työstämisessä ja ilmaisussa voidaan hyödyntää monipuolisesti taidetta, musiikkia, liikettä ja mediaa. Ilmiötyöskentely ei ole ohjaajien nuorille suunnittelema kokonaisuus, vaan nuorten itse itselleen – ohjaajien tuella – suunnittelema kokonaisuus. Ilmiötyöskentelyjen joustavuus ei synny jättämällä nuoret itsekseen oppimaan tai laatimalla työskentelyn käsikirjoitus heidän puolestaan, vaan tarjoamalla riittävää tukea antavat rakenteet oppimiselle.

Ilmiötyöskentelyt käytännössä

Otavan Opiston verkkopedagogi Aki Luostarinen on havainnollistanut ilmiötyöskentelyn vaiheita vertaamalla ilmiötyöskentelyä matkaan. Matkasuunnitelman laatiminen, reissun päällä oleminen ja matkakuvien katseleminen kuuluvat matkan kokonaisuuteen. Seuraavassa kuvataan näiden avulla yhtä vaihtoehtoa ilmiötyöskentelyn toteuttamiseen rippikoulussa.

Matkasuunnitelman laatiminen

Ilmiötyöskentelyn ensimmäisessä vaiheessa lähdetään hahmottamaan, millaisen ilmiön äärellä ollaan. Nuorten kanssa voidaan valita ilmiötä yhdessä tai ohjaajat ovat voineet valita ilmiön jo etukäteen. Kummassakin tapauksessa työskentelyn aluksi lämmitellään aikaisempia tietoja, luuloja ja käsityksiä ilmiöstä. Olemassa olevaan tietoon liittyvän lämmittelyn lisäksi virittäydytään työskentelemään juuri tämän ryhmän kanssa. Yhteyttä, iloa ja turvallisuutta rakennetaan sellaisilla

työskentelytavoilla, joissa saa olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa, ehkä liikkua ja leikkiäkin. Joskus aikaisemman tiedon kokoamista voidaan aloittaa jo ennen kuin tullaan fyysisesti yhteen. Monet sähköiset välineet ovat helppokäyttöisiä ja auttavat tuomaan näkyväksi ryhmän yhteistä aiempaa ymmärrystä (esimerkiksi Padlet ja Google Docs).

Osa virittäytymistä on tavoitteiden sanoittaminen ja rakentaminen yhdessä. Jos ohjaajilla on jo mielessään jonkinlaisia tienviittoja siihen, mihin suuntaan työskentelyn on tarkoitus edetä, niiden sanoittaminen kuljettaa usein nuorten kysymyksiä rippikoulun kannalta mielekkääseen suuntaan. Tavoitteiden rakentaminen yhdessä tai niistä keskusteleminen laajentavat nuorten vaikutusmahdollisuuksia. Tavoitteisiin palataan pitkin ilmiötyöskentelyn matkaa.

Kun ryhmän yhteinen aikaisempi osaaminen on jollain tavalla sanoitettu ja tavoitteiden raami on löydetty, etsitään ihmettelykysymyksiä. Nuoret lähestyvät ilmiötä pohtien, mitä kaikkea ilmiöön liittyy. Toinen hyvä kysymys kysymysten etsimiseen on, mitä meidän olisi hyvä oppia käsiteltävänä olevasta ilmiöstä, kun ollaan rippikoulussa. Parin kanssa tai pienessä ryhmässä kysymyksiä voi olla helpompi löytää kuin itsekseen miettien. Joskus isosten tuki on tarpeen. Yhdessä voidaan muotoilla kysymyksiä sopivan laajoiksi, esimerkiksi suljetut -ko-kö-päätteiset kysymykset kannattaa sanoittaa avoimemmiksi kysymyksiksi, joihin vastaaminen avaa useampia näkökulmia. Kysymykset kirjataan näkyviin ja ryhmitellään, jotta jatkotyöskentely on helpompaa. Ihmettelyn ilmapiiri avaa tilaa kysyä sellaista, johon kenelläkään ei välttämättä ole valmista vastausta.

Matkasuunnitelmaa tehdessä ei vielä etsitä vastauksia, vaan pysytään ohjaajan jäməkälläkin avustuksella kysymysten äärellä. Ohjaaja kutsuu ja haastaa nuoria löytämään lisää kysymyksiä kokonaisvaltaisuuden ja moniäänisyyden varmistamiseksi. Joskus ytimeen päästään hiljalleen kulkemalla kehällisempien alueiden kautta. Ohjaaja tarvitsee kysymisen taitoa auttaakseen nuoria löytämään kysymyksiä. Ohjaajan omaan suuhun sopivia sanoituksia voivat olla esimerkiksi: Mistä suunnista voisimme vielä tarkastella tätä ilmiötä? Mitä uusia näkökulmia teille tulee näiden lisäksi mieleen?

Kun ilmiöön liittyvät ihmettelykysymykset on näkyvillä, jaetaan tehtävät. Pienissä ryhmissä nuoret valitsevat itselleen heitä kiinnostavan kysymyksen, johon he lähtevät seuraavassa vaiheessa etsimään vastausta. Kysymys voi olla sellainen, joka ehdittiin sanoittaa aikaisemmin. Pienryhmä voi myös kulkea eteenpäin jo olemassa olevista kysymyksistä syventäen, laajentaen tai tarkentaen kysymystä. Uteliaisuus on hyvä kompassi osoittamaan suuntaa kohti sopivaa kysymystä. Valinnan voi tehdä myös pohtien, mistä asiasta tietää vähiten. Motivaation vahvistamiseksi nuoria kannattaa kannustaa valitsemaan sellainen kysymys, johon he aidosti haluavat saada vastauksen. Pienryhmien valitsemat kysymykset kootaan näkyviin ja ohjaajat varmistavat vielä, että kysymykset ovat riittävän, mutta eivät liian laajoja. Jos useampi ryhmä on kiinnostunut samasta kysymyksestä,

voidaan neuvotella, löytyisikö mielekäs työnjako, jonka avulla ryhmä voisi saada mahdollisimman moniulotteisen kuvan ilmiöstä. Kun kysymykset ovat selvillä, varmistetaan vielä, päästäänkö niiden kautta kulkemaan kohti aikaisemmin sanoitettuja tavoitteita. Tarvittaessa muutetaan tavoitteita tai kysymyksiä.

Reissun päällä

Kun matkasuunnitelma on valmis, päästään lähtemään varsinaisesti matkaan. Pienryhmät hakevat vastausta omaan ihmettelykysymykseensä esimerkiksi etsimällä tietoa, havainnoimalla ja kokoamalla yhteen aikaisemmin opittua. Moniulotteisten ja tiedollisesti paikkansapitävien näkökulmien löytämiseksi nuoret tarvitsevat usein apua tiedon etsimiseen. Raamatun, katekismuksen ja oppikirjan lisäksi voi hyödyntää muuta kirjallisuutta ja verkkomateriaaleja. Selkeän ja laadukkaan tiedon äärelle päästään nopeimmin, jos ohjaajat ovat jo etukäteen tehneet linkkikokoelman nuorten avuksi. Isot voivat auttaa pienryhmiä työskentelemään leppoisassa ilmapiirissä ja keskittyen olennaiseen.

Tiedon etsimisen ja kokoamisen lisäksi pienryhmät pohtivat, miten he voisivat parhaalla mahdollisella tavalla tarjoilla muille niitä vastauksia, joita he löysivät omaan ihmettelykysymykseensä. Nuorille voi esitellä erilaisia tapoja tuotoksen tekemiseen. Monipuolisista vaihtoehdoista nuoret voivat valita itselleen mieluisimman toteutustavan. Mieluisuuden lisäksi nuoria ohjata pohtimaan, millaisten tuotosten kautta muut voisivat saada mahdollisimman paljon siitä, mitä me olemme saaneet selville. Tuotoksen suunnitteluun tarvitaan tietoa siitä, millainen aika on käytettävissä tuotoksen esittelemiseen. Kaikkien pienryhmien ei tarvitse esitellä tuotoksiaan samalla tavalla, vaan ryhmillä voi olla vapaat kädet valita, miten he tarjoilevat muille vastauksensa ihmettelykysymykseensä.

Matkakuvien katseleminen

Tiedon etsimisen matkan jälkeen kokoonnutaan yhteen katselemaan matkakuvia eli näkemään ja kuulemaan niitä tuotoksia, joita pienryhmissä on rakennettu vastauksiksi omiin kysymyksiin. Tuotosten jakamisen lisäksi kootaan yhteen, mitä tuotosten kautta on opittu. Tätä kokoamista voidaan tehdä itsenäisesti, pareittain, pienryhmissä tai koko ryhmän kesken. Jotta ensimmäiset tuotokset eivät jää myöhempien peittoon, lyhyitä muistiinpanoja tai kirjauksia keskeisistä opituista asioista kannattaa tehdä jokaisen tuotoksen jälkeen. Samalla voidaan keskustella, mitä muita näkökulmia asiaan liittyy.

Ohjaajat ovat tarkkaavaisesti mukana tuotosten purkamisessa koko ajan. He voivat tarvittaessa hienotunteisesti oikaista mahdollisia virheellisiä tietoja ja tuoda uusia näkökulmia erityisesti kysymysten kautta mukaan työskentelyyn. Ohjaajilla voi olla myös takataskussa varasuunnitelma siltä varalta, että olennaisia sisältöjä jää kokonaan sivuun. Tuon varasuunnitelman voi esitellä

tuotoksena johonkin ihmettelykysymykseen. Tuotos saa olla siinä hetkessä syntynyt, samalla viivalla nuorten tuotosten kanssa.

Kun kaikki tuotokset on jaettu, pysähdytään vielä kokoamaan yhteen, mitä kaikkea ilmiöstä opittiin. Pienryhmät voi halutessaan jakaa uudelleen ja pyytää heitä pohtimaan tuotosten lomassa tehtyjen muistiinpanojen avulla, mitä uutta ilmiöstä opittiin. Pienryhmiä voi pyytää myös pohtimaan, mitä jäi kysymään ilmiön suhteen. Tästä voi rakentua silta uuden ilmiön äärelle.

Opittua on tärkeä arvioida yhdessä rippikoululaisten kanssa. Rippikoululaisten oppimista ja kasvua tukee sellainen arviointi, johon liittyy vuorovaikutusta ja mahdollisuus osallistua. Opitun tiivistämisen ja kiteyttämisen jälkeen palataan vielä tavoitteiden äärelle. Opimme sitä, mitä aluksi tavoittelimme? Usein kuljettu matka on merkittävämpi kuin perille pääsy. Vaikka ei olisi opittu juuri sitä, mitä aluksi suunniteltiin, ehkä avautui jotakin muuta.

Evääksi otettujen uusien näkökulmien ja edelleen avoimiksi jääneiden kysymysten kanssa voidaan hiljentyä pyhän Jumalan eteen. Ilmiötyöskentelyn sitominen rukoukseen ja Raamattuun vahvistaa työskentelyn kokonaisvaltaisuutta sekä antaa mallin hengellisen elämän hoitamisesta.

Ohjaajan rooli ilmiötyöskentelyissä

Anne Rongas on yhdessä kollegoidensa kanssa verrannut ilmiöpohjaista opetusta laivamatkaan. Muokaten vertausta rippikoulumaailmaan ilmiötyöskentelyä voisi kuvata seuraavaan tapaan: Ilmiötyöskentely on kuin astuminen laivaan. Rippikoulun laajat tavoitteet eli päämäärä on selvillä. Ilmiö on se meri, joka kuljettaa laivaa eri maisemissa. Matka lähtösatamasta määränpäähän on suurin piirtein tiedossa, mutta matkan varrella voi tulla yllätyksiä. Toisinaan suorin reitti muuttuu löytöretkeksi.

Ilmiötyöskentelyjen ohjaaminen haastaa rippikoulun ohjaajaa luopumaan siitä asemasta, jossa hän on tietäjä sekä asiasisältöjen että työskentelyn kulun kannalta. Ilmiötyöskentelyihin olennaisesti kuuluva nuorten mahdollisuus vaikuttaa ihmettelykysymyksiin, työskentelytapoihin ja tuotoksiin tarkoittaa samalla sitä, että ohjaaja ei voi kontrolloida kaikkea. Ilmiötyöskentelyissä kysymys ei ole siitä, millaisin niksein ohjaaja voisi taitavimmin havainnollistaa ja tehdä kiinnostavaksi sen tiedon, jossa hän on asiantuntija ja jonka hän haluaa siirtää nuorille. Ilmiötyöskentelyssä ohjaaja ei tiedä etukäteen tarkasti, mihin suuntaan työskentely kulkee, millaista asiantuntijatietaa häneltä tarvitaan ja miten se kannattaisi tuoda esiin.

Yhteinen oppimisen prosessi on dialoginen monin tavoin työskennellessä ilmiöiden kautta. Koko ryhmä, myös ohjaajat, ovat mukana ymmärtämässä yhdessä. Rippikoulunohjaajan ei tarvitse olla kaikkietävä tiedonjakaja, vaan hän voi olla ikään kuin jo pidemmälle kulkenut matkakumppani, joka on itsekin oppimassa lisää Jumalasta. Vaikka yhteinen työskentely on dialogista ja rippikoulun

oppimisessa korostuu nuorten oma aktiivisuus, rippikoulun ohjaajien asiantuntemuksella on edelleen paikkansa. Ilmiöiden rajaaminen, sopivien lähteiden löytäminen ja tarvittaessa tiedon jakaminen liittyvät ohjaajan tehtäviin sisällöllisenä asiantuntijana. Nuorten osallisuus ei tarkoita pinnalliseen tai väärintulkittuun tietoon jäämistä, vaan ohjaajan antaa osaamisensa nuorten käyttöön.

Vaikka ilmiötyöskentelyissä nuoret työskentelevät paljon itsenäisesti, ohjaajan intensiivistä läsnäoloa työskentelyissä kaivataan edelleen. Sisällöllisen osaamisen lisäksi ilmiötyöskentelyjen ohjaaja tarvitsee ohjausosaamista. Ryhmien muodostamisen lisäksi oppimisprosessin eteneminen edellyttää usein ohjausta. Jos perinteinen rippikouluohjaaja opettaa edestä, ilmiötyöskentelyn ohjaaja opettaa selän takaa.

Arvioinnin (feedback) sijaan ilmiötyöskentelyissä korostuu ennakoivan palautteen merkitys (feed forward). Ohjaajan tehtävä on seurata, millaisia vastauksia ja näkökulmia ihmettelykysymyksiin alkaa rakentua ja miten pienryhmä aikoo jakaa oppimaansa toisille. Merkityksellistä ei ole vain korjata väärää tietoa oikeaksi vaan selvittää yhdessä, miten on päädytty ajattelemaan tietyllä tavalla. Oppimisen ohjaaminen edellyttää tilannekohtaista harkintaa siitä, millaista valmennusta ja tukea ryhmä ja kukin nuori tarvitsee.

Ilmiötyöskentelyissä tila nuorten osallistumiselle ja siihen liittyvä ennakoimattomuus saattaa kuulostaa siltä, että ohjaajien ei juuri tarvitse valmistautua tai suunnitella työskentelyä etukäteen. Suunnittelua kuitenkin tarvitaan, jotta oppimistilanteen raamit esimerkiksi aikataulujen, ryhmäjaon ja tarvikkeiden suhteen ovat kunnossa. Keskeisimpien teemaan liittyvien sisältöjen sanoittaminen itselle auttaa ohjaamaan nuoria kohti olennaista ja tarvittaessa täydentämään. Oppimateriaalin valmistelu antaa nuorille aikaa pureskella harkitusti valittua aineistoa satunnaisen verkossa surffailun sijaan. Lämmittely työskentelyn alussa ja kokoaminen jäävät ohjaajan vastuulle. Aloittelevaa ilmiöohjaajaa saattaa auttaa myös se, jos hän hahmottelee ensin itselleen, millaisia ihmettelykysymyksiä ilmiöön voisi liittyä ja mitä nuorilta kannattaisi kysyä, jotta nuorten uteliaisuus lähtisi liikkeelle.

Uudenlaisen ohjaajanroolin ottaminen ei tapahdu hetkessä. Vaatii aikaa ennen kuin oppii arvioimaan, mihin kohtiin tämä ryhmä tarvitsee tämän ilmiön äärellä aikaa. Keskusteluun kutsuvien ja samalla ytimeen menevien kysymysten tekeminen alkaa sujua helpommin harjoittelun kautta. Pelisilmää tarvitaan siinä, miten kunnioittaa nuorten itsenäisyyttä ja samalla olla ohjaamassa työskentelyä selkeästikin, kun työskentely ei muuten etene.

Tiimistä tukea

Hyvin toteutettu kokonaisuuksiin perustuva oppiminen edellyttää rippikoulun tiimin aikuisten yhteistyötä. Ohjaajien yhteistyö on samalla nuorille malli siitä, miten yhdessä ollaan. Koko rippikoulun ja erityisesti ilmiötyöskentelyjen suunnittelussa ohjaajat tulevat yhteen välillä monesti koeteltujen toimintatapojen ja toisinaan keskeneräisten ajatusten kanssa. Tiimille on tärkeä jakaa sekä omaa kokemuksen perusteella rakentunutta työtettä että niitä ajatusten alkuja, jotka eivät ehkä ole vielä selviä itsellekään. Näin sovitaan yhteen erilaisia tottumuksia, toimintatapoja ja näkemyksiä sekä rakennetaan yhteistä uutta.

Jos rippikoulun oppimisesta halutaan rakentaa nuorille kokonaisuus, ohjaajat tarvitsevat tietoa myös niistä työskentelyistä, joissa he eivät itse ole mukana. Vahvin ymmärrys syntyy silloin, kun työskentelyjä voi ohjata yhdessä. Ilmiötyöskentelyjen toteuttamisessa kahden ohjaajan yhteistyö auttaa löytämään sopivia kysymyksiä, näkökulmia ja sanoja yllättävissä tilanteissa. Nuorten ohjaamisessa reissun päällä kaksi ohjaajaa ehtii viipyä enemmän pienryhmien äärellä ja tukea prosessia kysellen.

Muutosta aikaansaava tiimityö vie aikaa. Usein olisi nopeampaa tehdä itse niin kuin on ennenkin tehnyt. Tiimityö on myös palkitsevaa. Yhdessä toisten ohjaajien ja nuorten kanssa voidaan löytää ja saada aikaan jotakin sellaista, jota ei yksin tavoittaisi.

Merkitykselliset eväät

Koulumaailman ja median perusteella tiedetään, että monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin ja ilmiöpohjaiseen oppimiseen ei ole suhtauduttu pelkästään myönteisesti. ”Pelihallipedagogiikaksi” arvostellun toimintatavan on katsottu pitävän tärkeämpänä opiskelijoiden viihtymistä kuin oppimista. Pakollisen puuhailun on nähty astuvan opetussuunnitelman tärkeimpien tavoitteiden tielle, vieläpä tavalla, joka kuormittaa sekä opiskelijoita että opettajia kohtuuttomasti.

Näistä arvostelevista näkökulmista kannattanee ottaa opiksi joitakin näkökulmia. Kun aikaa on vähän ja tärkeitä sisältöjä paljon, ohjaajien on hyvä tuumailla yhdessä rauhassa, millaiseen ilmiötyöskentelyyn lähdetään. Varmaankaan kaikkea rippikoulussa ei kannata toteuttaa ilmiöiden kautta, samanlaisena toistuva työskentely voi uuvuttaa. Jonkun teeman kanssa tai jonain päivänä voitaisiin ehkä kuitenkin tehdä tilaa tällaiselle tavalle oppia. Jos nuoret viihtyvät osallistuessaan valintoihin ja käyttäessään luovuuttaan, merkityksellinen oppiminen ei ole vaarassa – pikemminkin päinvastoin.

Joskus mutkaisistakin reiteistä huolimatta ilmiötyöskentelyt voivat olla polku kohti aidosti mielekästä ja nuorilähtöistä oppimista. Ilmiön kautta sidotaan teoreettista tietoa yhteen käytännön havaintojen ja kristittyinä elämisen taitojen kanssa. Tuloksena on syväsuuntautunutta ja ymmärtävää oppimista, jossa nuoret pohtivat kristinuskon keskeisten sisältöjen merkitystä suhteessa omaan elämäänsä. Nuorten omien kiinnostuksen kohteiden ja työskentelyideoiden kuuleminen vahvistaa

oman oppimisen omistajuutta, motivaatiota ja merkityksellisyyden kokemusta. Yhteisöllinen työskentelytapa lisää ryhmässä yhteistyön taitoja, iloa ja kokemusta yhteenkuulumisesta. Koko elämän varrella tarvittavia eväitä ei voida pakata valmiiksi rippikoulussa. Nuorta varustetaan elämään kristittyinä, kun hän saa ihmetellä ja etsiä yhdessä toisten kanssa. Aikuinen kristitty tarvitsee taitoa etsiä ja arvioida tietoa uskoon liittyvissä kysymyksissä. Yhteinen pohtiminen ja rukous toisten kristittyjen kanssa on tärkeää myös aikuiselle. Jumalan eteen saa tulla elämän ilmiöiden ja ihmettelykysymystensä kanssa kaiken ikäisenä.

Kirjallisuutta

Cantell, H. (toim.) 2015. Näin rakennat monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Jyväskylä: PS-kustannus.

Liinamaa, S., Luostarinen, A., Peltomaa, I-M. 2016. Repullinen vinkkejä – opas monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin. Espoon kaupunki ja Otavan Opisto.

Ovaska, J., Rongas, A., Luostarinen, A. & Kekkonen, T. 2014. Ilmioppi. Opas ilmiöpohjaisen opetuksen suunnittelijalle. AVO2-hankkeen julkaisu. Otavan opisto. Suomen eoppimiskeskus ry.

Rongas, A. & Laaksonen, R. (toim.) 2014. Ilmiöopas. Kokemuksia ilmiöopettamisesta – opettajilta toisille. Otavan opisto. Suomen eoppimiskeskus ry.